

TURISMUL MEDICAL ȘI STOMATOLOGIC ÎN CAZUL CREȘTERII ECONOMICE ȘI GLOBALIZĂRII

Norina CONSUELA FORNA¹, profesor universitar, UMF "Grigore T Popa" Iași
Alice MURARIU², șef lucrări, UMF "Grigore T Popa" Iași
Doriana Agop FORNA³, asistent universitar, UMF "Grigore T Popa" Iași
Lorenza DONEA⁴, asistent universitar, UMF "Grigore T Popa" Iași
Norin FORNA⁵ asistent universitar, UMF "Grigore T Popa" Iași

Turismul medical este considerat la ora actuală un sector strategic pentru dezvoltarea economică a țărilor în curs de dezvoltare, deoarece aduce beneficii substanțiale la produsul intern brut, fiind segmentul din turism cu cea mai mare creștere la nivel mondial în ultimii 5 ani. Condițiile necesare dezvoltării turismului medical presupun îndeplinirea unui cumul de factori: mână de lucru calificată și de calitate, infrastructură cu o tehnologie de ultimă generație, existența unor servicii complementare turistice. România a devenit o destinație pe harta turismului medical prin următoarele facilități: număr mare de medici specialiști, clinici și cabinete, precum și recunoașterea internațională a sistemului educațional medical din România. În plus, ofertele de turism medical beneficiază de avantajul costurilor reduse pentru procedurile medicale și de produse turistice adiacente avantajoase.

Medical tourism is currently considered a strategic sector for the economic development of developing countries, because it brings substantial benefits to the gross domestic product, being the segment of tourism with the highest growth in the world in the last 5 years. The necessary conditions for the development of medical tourism presuppose the fulfillment of a combination of factors: qualified and quality labor, infrastructure with a state-of-the-art technology, the existence of complementary tourist services. Romania has become a destination on the map of medical tourism through the following facilities: a large number of specialists, clinics and practices, as well as the international recognition of the medical education system in Romania. In addition, medical tourism offers the advantage of reduced costs for medical procedures and advantageous adjacent tourism products.

JEL classification: Z32, D81

Turismul medical se caracterizează prin oferirea de servicii medicale curative, terapeutice, într-un cadru care oferă facilități economice, materiale și sanitare mai avantajoase decât în țara de proveniență.

1. Perspective actuale ale turismului medical

Turismul medical este considerat la ora actuală un sector strategic pentru dezvoltarea economică a țărilor în curs de dezvoltare, deoarece aduce beneficii substanțiale la produsul intern brut, fiind segmentul din turism cu cea mai mare creștere la nivel mondial în ultimii 5 ani (1). O revizuire a literaturii indică faptul că turismul medical nu este un concept nou. De fapt, călătoria în străinătate pentru asigurarea sănătății a avut o istorie lungă, unde clasele sociale bogate căutau băi minerale și termale ca alternative terapeutice, în destinații precum Elveția și Austria (2).

Pentru a observa amploarea problemei, este suficient să privim situația de la mijlocul anilor 2000, când între 600.000 și 1 milion de persoane provenite din afara țării au avut acces la ofertele medicale

1 © Norina CONSUELA FORNA, Facultatea de Medicină Dentară, Disciplina : Implantologie și reabilitare implantoprothetică. Proteza parțial amovibilă. Reabilitarea edentației parțiale

2 © Alice MURARIU, Facultatea de Medicină Dentară, Disciplina : Stomatologie Comunitară

3 © Doriana Agop FORNA, Facultatea de Medicină Dentară, Disciplina: Chirurgie dento-alveolară

4 © Lorenza DONEA, Facultatea de Medicină

5 © Norin FORNA, Facultatea de Medicină, Disciplina: Ortopedie și traumatologie

din Thailanda, 370.000 din Singapore, 150.000 India și 100.000 din Malaezia (2). În acea perioadă, turismul medical a reprezentat o cifră de afaceri de 40-60 miliarde de dolari. Totodată se citează faptul că 750 000 rezidenți americani și 500.000 din țările Orientului Mijlociu au preferat tratamente medicale în străinătate. Alte date statistice menționează că în India în perioada 2008-2009, turismul medical a înregistrat un procent de 5% din Produsul Intern Brut și 4 milioane de angajați, iar Thailanda a generat 1,5 miliarde USD din industria sa de turism medical (3,4).

Conform celor mai favorabile perspective, ritmul creșterii sectorului este de așteptat să fie de aproximativ 20% în anii următori (4). În afară de Thailanda, alte țări care profită de consecințele impactului asupra călătorii în sănătate sunt: Malaezia, Singapore și India pentru Asia, Ungaria și Polonia pentru Europa de Est, Malta și Cipru pentru Marea Mediterană, Africa de Sud pentru Africa, Costa Rica, Brazilia, Mexic și Cuba pentru America Centrală și Dubai și Iordania pentru mijloc East (2).

2. Tendințe ale turismului medical

În prezent se conturează trei tendințe majore: *turismul de relaxare* (constând în proceduri de talasoterapie și wellness), cu oferte în Turcia și Tunisia, *turismul de readaptare post-operatorie*, cum este cel din Suedia și *turismul pentru tratamente chirurgicale*, în special, cele estetice și ortopedice. Alți specialiști includ și o a patra tendință, care se referă la tratamentele de fertilitate, existând o cerere de acte terapeutice de specialitate care, fie nu există, fie nu sunt acceptate în țara de origine (5).

Condițiile necesare dezvoltării turismului medical presupun îndeplinirea unui cumul de factori: mână de lucru calificată și de calitate, infrastructură cu o tehnologie de ultimă generație, existența unor servicii complementare turistice.

Personalul medical reprezintă un factor indispensabil, ținând cont de lipsa acestuia în anumite țări, cum sunt, Canada și Franța, iar salariile sunt sub pragul celor din țara de origine. În Thailanda, salariul personalului medical din clinicile private care tratează pacienți în acest regim este superior celui oferit de sistemul de asigurări de sănătate autohton. În plus, serviciile turistice din Thailanda reprezintă o atracție prin paleta serviciilor oferite, atractivitatea acestora și calitatea sistemului hotelier.

În ultima perioadă se observă o creștere a numărului țărilor care au sesizat această oportunitate, cum este și cazul Dubai-ului, care prin sprijinul oferit de Universitatea de Medicină Harvard, formează specialiști competenți în multe domenii de interes.

O condiție obligatorie este și *acreditarea internațională* a asistenței medicale care certifică o gamă largă de programe de asistență medicală de calitate cum ar fi spitale, centre de îngrijire primară, transport medical și servicii de îngrijire ambulatorie. Altă condiție a unui sistem performant este reprezentată de resursele locale, termale, care oferă servicii post-operatorii ideale, în această categorie intrând țările situate în zone geografice care beneficiază de o climă caldă și însorită: Costa Rica, Brazilia, Tunisia, Africa de Sud, India, Thailanda, Singapore, Malaezia. Din aceste țări, un număr mare de cetățeni europeni, în special din țările nordice, frecventează aceste locații toată perioada anului.

O altă tendință a acestui fenomen este reprezentată de *serviciile medicale adresate seniorilor*, persoane care necesită tratamente de durată pentru afecțiuni cronice. Este citat astfel, Marocul, care oferă astfel de servicii pacienților din Franța, sau Thailanda, pentru populația norvegiană. Specialiștii estimează că până în 2050, peste 2 milioane de persoane vârstnice vor solicita îngrijiri și servicii medicale în acest sistem (1).

În Statele Unite ale Americii, aproape 47 de milioane de cetățeni nu au asigurare medicală iar 120 de milioane sunt asigurați parțial. În plus, tarifele pentru serviciile medicale în țările care oferă servicii de turism medical sunt cu 70-80% mai mici decât în SUA (6). În această situație, este înțeles că mulți rezidenți americani vor alege îngrijirea medicală în aceste țări.

Situația sistemelor de sănătate occidentale în ceea ce privește timpii de așteptare a procedurilor terapeutice este un alt aspect care explică creșterea acestui sector, cu un potențial interesant pentru țările care doresc să atragă valută străină și să investească direct în străinătate. India, de exemplu,

permite pacienților să fie tratați responsabil în mai puțin de 48 de ore, comparativ cu câteva săptămâni, timpul necesar în alte țări (tabelul 1).

Tabel 1 Timpul de așteptare pentru diverse proceduri chirurgicale, în număr de zile (Menvielle, 2013)

Țară	Proteză de șold	Proteză de genunchi	Bypass coronarian	Angioplastie coronariană
Australia	163	201	44	
Danemarca	112	112		
Finlanda	206	274	42	30
Norvegia	133	160	46	53
Olanda	96	85		18
Spania	123	148	39	51
Marea Britanie	244	281	213	80

În **România**, turismul medical a crescut puternic în ultimii ani, ajungând la 10% din numărul total al clienților hotelurilor din orașele mari, precum București, Iași, Sibiu și Cluj, prin oferta atractivă de tratamente stomatologice, estetice, de chirurgia obezității și wellness.

România a devenit o destinație pe harta turismului medical prin următoarele facilități: număr mare de medici specialiști, clinici și cabinete, precum și recunoașterea internațională a sistemului educațional medical din România. În plus, ofertele de turism medical beneficiază de avantajul costurilor reduse pentru procedurile medicale și de produse turistice adiacente avantajoase.

Pachete de servicii combinate, medicale și turistice, oferă facilități ca: selectarea unui furnizor de servicii medicale pe baza detaliilor primite, oferte negociabile pentru bilete de avion, servicii medicale și cazare, consultanță, contacte excelente cu specialiști și unități medicale de renume, timp scurt de așteptare, servicii de turism gestionate direct.

3. Turismul stomatologic

Turismul stomatologic reprezintă o parte importantă a turismului medical, motivația pacienților fiind corelată cu prețurile mari ale manoperelor terapeutice la nivel autohton, precum și cu întârzierile în acordarea îngrijirilor de specialitate (7).

După Oltean și colaboratorii, turismul dentar în România are următoarele *caracteristici*:

- reprezintă un fenomen recent introdus pe piața îngrijirilor de sănătate orală, după anii 2000, când cabinetele stomatologice private au putut să se dezvolte la standarde europene;
- există medici stomatologi care acoperă toate menoperetele terapeutice, inclusiv, cele de chirurgie orală ;
- în Romania sunt respectate cerințele legale, etice și profesionale ale practicii de specialitate;
- medicii stomatologi posedă cunoștințe de limbă engleză;
- existența unor oportunități de petrecere a timpului liber și recreere.

Cei mai mulți turiști care se adresează medicilor din Europa de Est provin din Marea Britanie, Germania, Austria și Irlanda, în special pe perioadele de vacanță. Pe piața muncii din Europa se situează, ca adresabilitate, pe primul loc țări estice ca Ungaria, România, urmate de Turcia, Polonia, Bulgaria, Croația, unde prețurile tratamentelor stomatologice sunt mult mai reduse comparativ cu cele oferite de cabinetele din Europa de Vest. De exemplu, în România implantele dentare sunt la jumătate din valoarea celor din alte țări europene, sau chiar mai mici: în Elveția, un implant dentar costă 2500 euro, iar în România, 700 euro (8,9,10). Pe piața competitivă, ofertele prețurilor tratamentelor de implantologie variază pentru procedura de tip *All on 4*, de la 1201 USD în Grecia, la 3000 USD Turcia, la 4400 USD România, 5460 USD Spania (11).

Într-o cercetare pe această temă, Enache și colaboratorii subliniază că motivația majoră a turiștilor este asigurarea unor tratamente eficiente și de calitate, la prețuri mult mai reduse, comparativ cu cele practicate în Italia, Germania și Ungaria (tabel 2).

Tabel 2 Prețuri comparative ale tratamentelor stomatologice –euro (Enache, 2012)

Procedură terapeutică	Italia	Germania	Ungaria	Romania
Obturație coronară		100-150	60-80	15-22
Extracție dentară		300	70	6-15
Implant dentar		1.200-3.000	1.000	700
Coroană	1.000-1.800	-	255	110-140
Proteză totală	2.000	-	560	135

4. Riscurile din turismul medical

Nu trebuie uitat că turismul medical prezintă și riscuri: unele țări, cum ar fi Africa de Sud sau Thailanda au o epidemiologie legată de boli infecțioase foarte diferite față de Europa și America de Nord. Expunerea la boli, fără să fi construit imunitatea naturală poate fi un pericol pentru persoanele slăbite, care ar expune pacientul la boli endemice (malaria, febră tifoidă, tuberculoză) (12). Un alt risc identificat se referă la standardele chirurgicale mai puțin stricte, unde pot apare riscuri de complicații post-operatorii, pacientul fiind nevoit să-și prelungească sejurul sau să necesite ulterior, îngrijiri suplimentare la domiciliu (12).

În concluzie, turismul medical este în ascensiune în multe țări, iar Romania, la rândul, ei ar putea profita, având oportunități de dezvoltare prin: prețurile de cost mai mici decât cele din alte țări occidentale, pregătirea de calitate a personalului medical, precum și prin oferirea unei palete largi de atracții turistice.

Bibliografie

1. Menvielle W, Menvielle L. Tourisme médical : un secteur stratégique pour le développement des états. *Revue internationale et stratégique*. 2013; 2(90): 153- 162.
2. [Abd Manaf NH](#), [Hussin H](#), [Jahn Kassim PN](#), [Alavi R](#), [Dahari Z](#). Country perspective on medical tourism: the Malaysian experience, *Leadership in Health Services*. 2015; 28 (1): 43-56. <https://doi.org/10.1108/LHS-11-2013-0038>.
3. La Thaïlande, paradis du tourisme médical, diponibil la: https://www.lexpress.fr/actualite/monde/asia/la-thaïlande-paradis-du-tourisme-medical_495517.html
3. Menvielle L. Tourisme médical : quelle place pour les pays en développement ?. *Mondes en développement*. 2012; 1 (n°157): 81-96. DOI : 10.3917/med.157.0081. URL.
4. Reisman DA. *Health Tourism: Social Welfare Through International Trade*, 2010.
2. Cheltenham, Edward Elgar.
5. Horowitz MD, Rosensweig JA, Jones CA. Medical Tourism: Globalization of the Healthcare Marketplace, *MedGenMed*, 2007, 9(4), 33-41.
6. Abubakar MA, Ilkan M. Impact of online WOM on destination trust and intention to travel: A medical tourism perspective. *Journal of Destination Marketing & Management*. 2016; 5 (3): 192-201. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2015.12.005>.
7. Smith R, Martínez Álvarez M, Chanda R. Medical tourism: A review of the literature and analysis of a role for bi-lateral trade. *Health Policy*. 2011; 103(2–3): 276-282, doi.org/10.1016/j.healthpol.2011.06.009.
8. Oltean FD, Gabor MR, Stancioiu AF et al. Aspects of Marketing in Dental Tourism—Factor of Sustainable Development in Romania. *Sustainability* 2020; 12: 4320. [doi:10.3390/su12104320](https://doi.org/10.3390/su12104320)

9. Enache E, Gabor MR, Morozaan C. Considerations about dental tourism development and its specific marketing in Romania. *Management Strategies Journal*. 2013;22:420–26.
10. Stancioiu AF, Boto A, Orzan M, Pârgaru I, Arsene O. Comunicare integrate de marketing în turism–o analiza. Studiu de caz: Muntenia si Oltenia. *Economie teoretică si aplicată* .2013, 20, 4–30.
11. Gheorghe R, Zurcher A. Filippi, A. Dental tourism from Switzerland to Germany. *Swiss Dent. J*. 2017;127: 618–633.
3. 11.<https://www.placidway.com/search-medical-pricings/All-on-4-Dental-Implants+Dentistry/Europe/1>
4. 12.https://ro.xcv.wiki/wiki/Medical_tourism